

ዋንዳሮና አኦሬ

ጣሊያን አገራችንን የወረረችበት ዘመን ነበር። ሚስዮናውያን ከአገር ተባረዋል። የቤተክርስቲያን አገልግሎት ሙሉ በሙሉ በተወላጆቹ ትከሻ ላይ ወድቋል። ረዥም ለግላጋ ቁመና፣ ፈገግታ የማይለየው ገጽታ ያላቸው ዋንዳሮ "የእግዚአብሔርን መጽሐፍ" ለማስተማር ይበቃሉ ብሎ የሚያስብ አልነበረም። ግንባራቸው ጮሌነትን ፣ ብልጣብልጥነትን ስለማያስነብብ በውስጣቸው የታመቀው መንፈሳዊ ኃይል ሲገለጥ ሁሉም ሰው ይደናገራል። አንዳንዶች በሃይማኖት ቅንዓት፣ ሌላው ከፈረንጅ ጥላቻ ጋር በተያያዘ፣ ሌላውም በማያውቀው ኃይል እየተነዳ ይቃወማቸዋል። ስድብ፣ ውርደት፣ በትር በየዕለቱ ቢቀር በየሳምንቱ አልፎአቸው አያውቅም።

ታዲያ ሁሉ ከሚያዋርዷቸው ሰዎች መካከል አንዱ አኦሬ አጎ የሚባል ጉልበተኛ ነበር። አኦሬ ራሱን እንደ ሽፍታ፣ ሕግ በሌለበትም አገር ከሕግ በላይ አርጎ የሚቆጥር ሰው ነበር። አንድ ቀን ብዙ ሕዝብ በተሰበሰበበት ሸንጎ ወንጌልን ሲያስተምሩ አኦሬ በሩቅ አይቶ መጣ።

"አንተ ይኸን ኢየሱስን አታስተምር አላልኩህምን?" ብሎ በቁጣ ተሞልቶ መጽሐፍ ቅዱሳቸውን ነጠቃቸው። ያ ሁሉ ሕዝብ እያየ መጽሐፉን ቀዳዶ ጣለው። ለነፋስም በተነው። መጽሐፍ ቅዱስ እንደልብ በማይገኝበት ወቅት ስለነበር ዋንዳሮ በጣም አዘኑ። እና ድምጻቸውን ከፍ አድርገው ተናገሩ እንዲህ ሲሉ፤

"አንተ ዛሬ የእግዚአብሔርን ቃል ከእጄ ነጥቀህ ገንጥለህ እንደጣልክ ... አንተም በቅርብ ቀን እንዲህ ተቀደህ ተዘርግተህ ትወድቃለህ ያኔ እግዚአብሔር አምላክ እንደሆነ ሕዝብ ሁሉ ምስክር ይሆናል!"

በጊዜው የዋንዳሮን ንግግር ከሞኝነት የተሻለ አርጎ የገመተው አልነበረም። በአገሬው ልማድ እንዲህ ያለው የፍርድ ትንቢት በአያሌው የሚሰማው ባለብዙ ጋሻጃግሬ ከሆኑት ባለውቃቢዎች አንደበት ያውም

ለውቃቢያቸው መስዋእት ቀርቦ፤ የባዕድ አምልኮው ሥርዓት ተፈጽሞ እንጂ ከአንድ ተራ ሰው አልነበረምና ቀናት ያለውጤት ተቆጠሩ።

የአርበኞች እንቅስቃሴ እንደሌሎች የኢትዮጵያ አካባቢዎች ሁሉ በወላይታም ዙሪያ ተጋኖ ተሰማ። አርበኞቹ ስንቃቸውን የሚያገኙት ከባላገሩ ሕዝብ ሲሆን ጦር መሣሪያን ግን ከጠላት በመማረክ ወይም ሬሣ በመግፈፍና አለዚያም ደግሞ ከኮንትሮባንድ ነጋዴዎች በመግዛት ነበር። ስለዚህም የአርበኞች እንቅስቃሴና ጦርነቱ በየአካባቢው ሐብታም የጥይትና የጠመንጃ ነጋዴዎችን አፍርቶ ነበር። አካራም በወላይታ የታወቀ የጥይት ነጋዴ ስለነበር ዕብሪተኛ ያደረገው ጥጋቡ ሳይሆን አልቀረም።

ጣሊያኖች አካራ የጥይት ንግድ እንደሚያካሄድ በተጨማሪም ካረጋገጡ በኋላ ተገዶ እንዲመጣ ወታደሮች ላኩበት፤ ሰውየው ወታደሮቹን ወደ እሱ አቅጣጫ መምጣት ሲያስተውል ሥራውን ያውቃልና ለማምለጥ ሩጫ ይጀምራል። ወታደሮቹ እየተከታተሉ ሲተኩሱ በአንድ ጥይት በሩቅ ርቀት መቱት። አካራ መመታቱን አልተገነዘበም፤ የደመነፍስ ሩጫውን ሲቀጥል ፤ እንደተወሳሰበ መጫኛ አንጀቱ ተዘረገፈ፤ ስንደዶ ጠለፈው፤ ደም አስክሮት ስለነበር አካራ ሲሮጥ... ስንደዶ ላይ የተጠለፈው አንጀቱ ሲዘረገፍ ሲሮጥ ... ሲተረተር ... ወድቆ አይሞቱ አሟሟት ሞተ። ትንቢቱ ተፈጸመ። "የዋንዳሮ አምላክ" ተብሎም መተረቻ ሆነ።

ዋንዳሮና ዳና ጣቃሮ

ዳና ጣቃሮ የወላይታው ባላባት የፊታውራሪ ዶጊሶ የበታች ሹም ነበር። ፊታውራሪው ከጣሊያን በፊት ከነበሩት ገዢዎች ጋር ለመመሳሰል ክርስትና ተነስተው ሕዝባቸውን እንደከብት የነዱ፤ በኋላም በጣሊያን ጊዜ የመኳንንት ባንዳ ሆነው አገር ያመሱ ሰው ናቸው። የክርስትና ስማቸው ወልደሰንበት ይባላል።

ጣሊያኖች ለፊታውራሪ ወልደሰንበት ከሰጧቸው የቤት ሥራ አንደኛው "የወንጌል አማኞችን ማዋከብና እንቅስቃሴአቸውን መቆጣጠር" የሚል ነበር። በዚሁ መሰረትም ዋንዳሮ አዘውትረው ይሰብኩበታል ወደ ተባለ ቦታ ሄዶ እንዲያመጣቸው ፊታውራሪው የበታች ሹማቸውን ዳና

ጣቃሮን ይልካሉ። ዳና ጣቃሮ ርገራሄ ያልዘራበት ጩካኝ ሰው ስለነበር እንደታዘዘው ማድረግ ሲገባው ዋንዳሮን ይዞ ወደ ሑምቦ ሰኞ ገበያ ወሰዳቸው። ተወልደው በአደጉበትና በተዳሩበት አገር ሑምቦ ገበያተኛው ጢም ብሎ እንደሞላ እያዞረ ገረፋቸው።

"...ይህን ያየህ ልብ በል...የዋንዳሮን አምላክ ያመለከህ እንዲህ ትቀጣለህ!...የዋንዳሮን ትምህርት የተከተልህ...እንደእሱ ትሆናለህ!..." እያለ በመለፈፍ በጅራፍ ገረፋቸው። ይህም አልበቃው ብሎ በገበያው መሐል ኩይሳ በቆለለው አፈር ላይ በደረታቸው አጋድሞ ጀርባቸውን በእርግጫ ደበደባቸው። የዓይን ምሥክሮች እንደሚናገሩት ሰውየው ከጭካኔው የተነሳ የሰው አምሳል ነበረው ለማለት ያዳግታል።

ዋንዳሮ ተዘለፍልፈው ከወደቁበት ቀና ብለው እንዲህ አሉት፤ "እኔን እዚህ ቀይ አፈር ላይ ጥለህ ረገጥከኝ፤ ገረፍከኝ! ደምቴ ቆስዬ ተነሣሁ! ...እኔስ ብሞትም ወደ አምላኬ ነውና የምሄደው ግድየለኝም ...ነገር ግን የማይነሱትን መደፋት የሣፊ አስራ አምስት ቀን አንተ ባትደፋ የማመልከው አምላክ በእውነት አምላክ አይደለም!...አንተ እኔን በዚህ ምድር በበትር መታህ አንተን ግን እግዚአብሔር በገሃነም በትር ለዘላለም ይመታሃል!"

ገበያተኛው ሁሉ እየሰማ ይህንን ትንቢት ተናገሩበት። ዳና ጣቃሮ ወደ ፊታውራሪ ዶጊሶ ወሰዳቸው። ፊታውራሪው ደግሞ አስረው ሶዶ ለተቀመጠው ለጣሊያኑ ገዢ አሳልፈው ሰውአቸው። ጣሊያኑ በበኩሉ "አምላኬ! አምላኬ! አትበል፤ ጥቁር አምላክ የለውም። ሁለተኛም ስትሰብክ እንዳትገኝ!" ብሎ ከደነፋባቸው በኋላ "ውሰዱና አርባ ጅራፍ ግረፉት!!" አለ። በፍርድ ቤቱ አደባባይ ሕዝቡ እያየ ተገረፉ።

ከዚህ ሁሉ ስቃይ በኋላ ዋንዳሮ ተፈትተው ወደ ቤታቸው ተመለሱ። ወደ ሶዶ በተላኩበት ወቅት ጣሊያኑ እንደሚገድላቸው በቁርጥ ስለተወራ በሳምንቱ እሁድ ሑምቦ ባለችው የጸሎት ቤት የተሰበሰበው አማኝ በጣም ጥቂት ነበር። ማንም ቢሆን የዋንዳሮን የሞት መርዶ እንጂ ተፈተው በሕይወት አገኛቸዋለሁ ያለ አማኝ አልነበረም።

ዋንዳሮ ግን ቅዳሜ ዕለት አርባ ጅራፍ ተገርፈውና በማስጠንቀቂያ ተፈተው እሁድ ጥዋት ሑምቦ ጸሎት ቤት ቀድመው ተገኙ። አስራ አምስት

ያህል ሰዎች መሐል ቆመው ሲያስተምሩ ደቀመዝሙራቸው ላሊሶ ታንቱ ዘግይተው መጥተው በዝግታ ገብተው በጀርባቸው ትይዩ ተቀመጡ። ዋንዳሮ በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ተሞልተው በሥልጣን እየተናገሩ ነበር። ስለደረሰባቸው ስቃይ ሳይሆን ስለሚጠበቃቸው ሰማያዊ ክብር ነበር የሚሰበኩት።

አቶ ላሊሶ የዋንዳሮን ትምህርት ብቻ ሳይሆን ሕይወታቸውንም ለመምሰል የሚተጉ ደቀመዝሙር ቢሆኑም ያን ቀን ግን የሚያዩትና የሚሰሙት ነገር እንደ ሕልም ሆነባቸው፤

"እንዴ...! ልብላቸው አልፎ አልፎ ተቀዳጁል፤ ጉማራ ያረፈበት መሆኑ ነው፤ ቀዳዳው በበዛበት በኩል ገላቸው ይታያል። የልብላቸው ቀለም ነጭ በነጭ ቢሆንም የመጀመሪያ ቀለሙ አሁን አያስታውቅም... ጋቢያቸው ቀይ አፈር የተቀባ ግድግዳ ነው የሚመስለው፤ የተገረፉት ገላቸው ቁስሉ ስላልጠገን በተላወሱ ቁጥር ይደማል... ወይ!! ... በመቀመጫቸው ትይዩ ትኩስ ደም የፈሰሰበት ሱሪያቸው ርሷል ይህ ሁሉ ስለ ወንጌል!!" እያሉ በገዛ ራሳቸው ሐሳብ በሰመመን ጭልጥ አሉ። ላሊሶ መንቃት በሚገባቸው ሰዓት ለኃይለኛው የዋንዳሮ ንግግር እንደመሰኘው ብለው ጀርባቸውን ሰጡ። "ይኼውላችሁ ዳና ጣቃሮም ወደማይመለስበት ሄደ እግዚአብሔር እንደተናገረ... ሄደ! ሄደ!... እግዚአብሔር እንደተናገረኝ። እኔ ቆሜ ወንጌልን አሰብካለሁ፤ ገናም እንደምሰብክ አውቃለሁ..." ይላሉ ዋንዳሮ።

አምልኮው ተፈጽሞ ሁሉም የዳና ጣቃሮን አማሚት አንዱ ከሌላው እየሰማ፤ የሰማው ላልሰማው ይናገር ጀመር። የዳና ጣቃሮ አማሚት ታሪክ እንደሚከተለው ነበር፤

ዳና ጣቃሮ ዋንዳሮን በገበያተኞች መካከል እየገረፈ ከሰደባቸውና ካዋረዳቸው በኋላ ጣቃሮ የተነገረበትን ትንቢት በወጉ የሰማው አይመስልም። የገጠር የገበያ ቀናት በአብዛኛው ተጓዳኝ ማኅበራዊ ጉዳዮች የሚፈጸምባቸው ቀናት ስለሆኑ እግረ መንገዱን ጎራ የሚለው ሰው ብዙ ነው። ጭቃሹዎች፤ የአጥቢያ ዳኞች፤ ምስለኔዎች፤ ነጭ ለባሾች የበላዮቻቸውን የሚደልሉበትና እነሱም በተራቸው በበታችቸውና በተራው ባለጉዳይ የሚደለሉበት ቀን የገበያ እለት ነው። ዳና ጣቃሮ ጉዳይ እንዲያስፈጽምላቸው በሚያባብሉት ሰዎችና በጋሻጃግራዎቹ ተከቦ ሑምቦ

ገበያ መሐል ጦሩን ተደግፎ ቆጋል። ሳብ ወሰድ ያደርገዋል የገዛ ትካዜው፤ ድንገት የተደገፈበት ጦር ከብብቱ አፈትልኮ በግንባሩ ተደፋ። አልተነግም በዚያው ቀረ።

"እኔ ዋንዳሮ ሞቼም ቢሆን እመለሳለሁ፤ ከጌታም ጋር እነሣለሁ ይሄ ሰው ግን ለዘላለም ዕድል ፈንታ የለው።" "አሉ ዋንዳሮ እርስ በርስ በመገረም ለሚያንሸካሽኩት አማኞች። የዋንዳሮ አምላክ እግዚአብሔር እየተባለ በሑምቦና በመላዋ ወላይታ ተሰበከ። የብዙዎችም ጉልበት በዚህ አስደናቂ ምስክርነት ጸና።

ዋንዳሮና ፊታውራሪ ዶጊሶ

ፊታውራሪ ዶጊሆ የሚኖሩት ከሶዶ 30 ኪ.ሜትር ያህል በሚርቀው በሑምቦ ወረዳ ነው። በዚያ ሰደት ዘመን ዋንዳሮን እግር በእግር እየተከታተሉ የሚያስቸግሩአቸውም በአንድ ወረዳ መኖራቸው ነው። ከዚህ በተጨማሪ ሰውየው ሃይማኖታዊ እውቀታቸውና ሹመታቸው በብዙ ግጭቶች የተሳከረ ነበር። በሃይማኖት ረገድ አስቀድሞ እንደወገናቸው ሁሉ ባህላዊውን አማልክት ሲያመልኩ የኖሩ ሰው ናቸው። ቀጥሎም በስብከት ሞኝነት ሳይሆን ተጠምቀው ክርስቲያን ተባሉ። በጊዜው ግን ዋንዳሮን እግር በእግር በማሳደድ የሚያገለግሉት ደግሞ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያንን ሳይሆን ካቶሊኮችን ነው። ምክንያቱም በዚያ ዘመን ኦርቶዶክስ እንደ ጣሊያን ጠላት ይቆጠር ነበርና። በሹመታቸውም ረገድ አስቀድሞ የወላይታ ባላባት ናቸው፤ ጓላም በገዢው መደብ እንደራሴዎች ፊታውራሪ ተሰኝተው ተከብረው ኖሩ፤ ቀጥሎም የጣሊያን ባንዳ ሆነው ሕዝባቸውን ሲገዙና ሲያዋርዱ የኖሩ ሰው ናቸው።

ዋንዳሮ በሑምቦ ዙሪያ ወንጌልን ሲሰብኩ ብዙ ሰዎች በክርስቶስ አመኑ። በቤታቸው አጠገብ የተሰራቸው ጸሎት ቤት ስለጠበበቻቸው አፍርሰው ተለቅ ያለ ጸሎት ቤት ሠሩ። እሱም ሞልቶ ሰው በሰው ላይ እየተነባበረ መቀመጥ ጀመረ። ሃይማኖትና ሹመት የተሳከረባቸው ፊታውራሪ ይህን "አዲሱን ሃይማኖት" በጣም ስለጠሉት እንደበሽታ እንዳይጋባባቸው በሩቁ ለማዳፈን የሚተጉ ሰው ሆኑ።

እስራት፣ ግርፋትና ውርደት ዋንዳሮን ተስፋ እንደማያስቆርጣቸው የተገነዘቡት ፊታውራሪ አንድ ቀን በዘበኛቸው አላስረው ወደ ቤታቸው ወሰዷቸው። በቅርብ ቀናት ሲገረፉ የቆሰሉት ቁስል ስላልጠገን ደግመው ሊገርፉአቸው መስሏቸው ዋንዳሮ እግዚአብሔር እንዲያስችላቸው እየጸለዩ ተነዱ፤ ፊታውራሪው ፊት በመቆምም ቀጭን ትዕዛዝ ተቀበሉ። "ዋንዳሮ! ነገ ጠዋት ወደ አንተ ቤት እመጣለሁ፤ ጎረቤቶችህንና የአንተን ተከታዮች ሰብስብልኝ፤ አንድ ሰው እንዳይቀር። በተጨማሪም ማጭድ ያለው ማጭድ ቆንጮራም ያለው ቆንጮራውን ይዞ እንዲመጣ! ሁላችሁ ለሥራ ተዘጋጅታችሁ ቆዩኝ" አሉ ፊታውራሪ ዶጊሶ።

ዋንዳሮ በትዕዛዙ መሠረት የሑምቦን ቤተክርስቲያን ምእመናንና ጎረቤቶቻቸውን ሁሉ ሰብስበው ጠበቋቸው። ዶጊሶም በትዕዛዛቸው መከበር ደስ ተሰኙ። በአማኞች መበራከት ምክንያት የተሠራውን አዲስና ትልቅ ጸሎት ቤት እያመለከቱ፤ "በሉ አፍርሱ!" አሉ ዶጊሶ፤ አማኞች ወደው በጉልበታቸው ያነጹትን ቤተክርስቲያን ተገደው በጉልበታቸው አፈረሱ። በጥቂት ሰዓታት ውስጥ ያ ጸሎት ቤት የፍርስራሽ ክምር ሆነ። እውነተኛዋን ቤተ መቅደስ ግን ከልባቸው ውስጥ ሊያፈርሷት እንደማይችሉ የማይገነዘቡት ፊታውራሪ ወደ ዋንዳሮ ዘወር ብለው "አሁንስ!...አሁንም ለኢየሱስ መዘመር ትችላላህን?" አሏቸው። የጌታ ማደሪያ የሆነውን የልባቸውን ውበት በዚያች ቅጽበት አላዩ ዋንዳሮና ሌሎቹ ምእመናን።

"አዎ! አሁንም እንዘምራለን።"

"ምን ብላችሁ ትዘምራላችሁ?"

"ኢየሱስ ክርስቶስ ይመጣል..." አለ አንዱ ዘለግ ባለ ድምፅ

"እኛን ልጆቹን ሊወስደን ይመጣል (ምእመናን ተቀበሉ...)"

"በዚያም በሰማይ መከራ የለም"

"በዚያ በርሱ ፊት ሀመም አይኖርም..."

"በዚያ ልቅሶ የለም"

"ኢየሱስ ክርስቶስ ከእርሱ ጋር እንድንሆን ሊወስደን ይመጣል"

" አዎን ኢየሱስ ክርስቶስ ይመጣል። "

ዝማሬው ሳይቋረጥ የጸሎት ቤቱ ፍርስራሽ ተሰብስቦ አለቀ። ፍርስራሹ በዚያው በዋንዳሮ ሠፈር ማደሩን አልወደዱትምና ሁሉንም ተሸክመው ወደ ዶጊሶ ቤት እንዲያግዙ ታዘዙ። በማፍረሱም ሆነ በማጋዘ ሥራ ክርስቲያን ሴቶች ተሳታፊ ነበሩ። ፊታውራሪ ዶጊሶ ግቢ ከደረሱ በኋላ ወዲያው እንደሚፈቷቸው ተስፋ አድርገው ነበር፤ ሳይሆን ቀረ። ዋንዳሮና ዋና ዋና የቤተክርስቲያን መሪዎች በባላባቱ ቤት ታሠሩ። በማለዳም እንደገና ፍርስራሹን ተሸክመው ሶዶ ከተማ እንዲያደርሱ ታዘዙ። የ30 ኪሎ ሜትር ጉዞ ሲጓዙ ዝማሬ ከአፋቸው አልተለየም ነበር።

የወላይታ ክርስቲያኖች ባህላዊ የመዝሙር ስልት አሁን በየከተሞቹ እንደምናውቀው በጽሑፍ የተዘጋጀ፣ በመሣሪያ የተቀነባበረና ሁልጊዜ የሚደጋገም አይደለም። እንደየሁኔታዎቹና ዘማሪዎቹ ምእመናን እንደሚያልፉበት የሕይወት አጋጣሚ በዚያች ቅጽበት ከልባቸው ሞልቶ የሚፈስ መልእክት ነው። የመልእክቱ አዝማች ከዘማሪዎቹ ምእመናን ውስጥ ልቡ በመልእክት የተሞላ ማንኛውም ሰው ድንገት በዚህ አውቦ የሚሰነዝረው ሐረግ ይሆናል።

ለምሳሌ ጸሎት ቤታቸውን አፍርሰው፣ ፍርስራሹን ተሸክመው ከሑምቦ ወደ ሶዶ ላባቸውን እያንጠፈጠፉ ሲሄዱ በትዕግሥት ጽናት እግዚአብሔርን ስለመጠባበቅ የዘመሩትን መዝሙር እንይ። መዝሙሩን ወደ እንግሊዝኛ ተርጉመው የመዘገቡት እንደገና ከጣሊያን ወረራ በኋላ ወደ ወላይታ የተመለሱት ሬይሞንድ ዴቪስ ናቸው።⁸ ትርጉሙ እነሆ፤

" ኢየሱስ አይተኛም አያንቀላፋም "

በተስፋ ተጠባበቀው (አዝማች)

" ሲመጣ ከሥፍራህ እንዳያጣህ "

በተስፋ ተጠባበቀው

" ...የወንድምህን መምጣት ናፍቀህ ከምትጠብቀው በላይ "

በተስፋ ተጠባበቀው

"...ርቦህ እንጀራ ለመብላት ከምትጓጓው በላይ"

በተስፋ ተጠባበቀው።

ዋንዳሮና ሌሎችም ምእመናን በአሳሪዎቻቸው ጥበቃ ሥር ሆነው እየዘመሩ ሶዶ ደረሱ። የተሸከሙትንም በአንድ ሹም ግቢ ውስጥ ከመሩ። ዋንዳሮ አሁንም እፈታለሁ ብለው ተስፋ አድርገው ነበር፤ እንዲያውም የተሸከሙትን ሲያራግፉ እጆቻቸውን በሰንሰለት ታስረው ወደገበያ ተወሰዱ። ከጎሳቸው የሚነዳቸው ዘበኛ እንደ አዋጅ ዲስኩር ይለፍፋል፤

"ዋንዳሮን ያየህ ልብ በል ...ጸሎት ቤታቸው ፈርሷል፤ አለቃቸውም ታስሯል፤ የሱን ሃይማኖት የሚከተል በዋንዳሮ ላይ የሆነው ሁሉ ይፈጸምበታል።" ይላል። ዋንዳሮ ደግሞ አሁን በዚህ ዘመን ያሉ ሰዎች ሲሰሙት ወይም እንዲህ ተጽፎ ሲያነቡት ለማመን የሚያስቸግራቸውን ነገር በኃይል ተሞልተውና የታሰሩትን እጃቸውን ወደ ሰማይ ዘርግተው ታቃራኒውን ያውጃሉ፤

"ሰዎች ሁሉ ስሙኝ ...ይህ እስራት የሰው እንጂ የእግዚአብሔር አይደለም...ነፍሴ ከኃጢአት እስራት ነጻ የወጣች ናት። እናንተም በኢየሱስ ብታምኑ ነጻ ትወጣላችሁ!!" አሉ ዋንዳሮ በፅናት።

በዋንዳሮ ጥንካሬ የተበሳጩት ዶጊሶ ወደ አሽከሮቻቸው ዘወር ብለው "ግረፉት!" አሉ በቁጣ ። ግርፉቱ በዘመኑ እንደ ተለመደው አርባ ወይም ሃምሳ፣ ሰማኒያ፣ መቶ ጅራፍ አልነበረም። ግርፉቱን በቁጥር መጥኖ የመፍረድ ትዕግሥት ያጡት ባለባት " ግረፉት! " ብቻ ነበር ያሉት።

የባለባቱ አሽከሮች የሆኑ አምስት ኅልማሶች ዋንዳሮን በደረታቸው አጋድመው እስኪበቃቸው ድረስ ገረፉአቸው። ነፍሳቸውንም ሲስቱ በቃሬዛ ተሸከመው ወደ ሶዶ እስር ቤት ወስደው ጣሉአቸው። በእስር ቤት ውስጥ ስለወንጌል መከራ ሊቀበሉ የተገባቸውን ሌሎች ሁለት አማኞች አገኙ። አማኞቹ አቶ ሉላም እና አቶ ብሩ ዱባለ ይባላሉ። እነሱ እየተንከባከቧቸው ሌሊቱን በጣዕር አሳለፉ። ከቤተሰቦቻቸውም ሆነ ከምእመናን መካከል አንድም ሰው በሕይወት ይተርፋሉ ያለ አልነበረም። ነገር ግን አእምሮ ፈጽሞ ሊገምተው ከሚችለው በላይ እግዚአብሔር ቁርጭምጭሚታቸውን

የኋለኛዋ ባለቤታቸው የሆኑት ወይዘሮ በቼ መስፈ (የፊተኛዋ
በ1945 ከሞቱ በኋላ በ1947 ዓ.ም ያገቧቸው) ስለዚያን ጊዜ የመከራ
በዛትና ግንኙነታቸው ለዚህ ታሪክ ዘጋቢ እንደረዳቸው፤

ወይዘሮ በቼ መሰኔ

ፎቶ ው.ዓ

"አቶ ዋንዳሮን አስረው ለጣሊያኖች ያስረከቡት ፊታውራሪ ዶጊሶ ናቸው። እሳቸው በታሰሩበት ዘመን ከእኔ በፊት የነበሩት የመጀመሪያዋ ባለቤታቸው ነፍሰጡር ነበሩ። በቤት ውስጥ ሌላ ሰው ስላልነበረ "እባክሽ ባዶ ቤት ብቻዬን እንዳልወልድ አብረን እንኑር " ስላሉኝ እነሱ ቤት መኖር ጀመርኩ። ስንቅም የማመላልሰው እኔ ነበርኩ።

"አንድ ቀን ስንቅ ለማቀበል እንደሄድኩ አማኞች፣ ፍርድ ሊቀበሉ ነው የሚባል ወሬ ስለሰማሁ የዚህን ነገር መጨረሻ ሳላይ አልሄድም ብዬ አንድ ሳምንት ያህል ሶዶ ተቀመጥኩ። ወሬው ከጉምጉምታ አልፎ አቶ ዋንዳሮ፣ አቶ ሉላም ኤቤሮ፣ እና አቶ ብሩ ዱባለ በሞት እንደሚቀጡ ብዙ ሰዎች በእርግጠኝነት ይናገሩ ነበር። እኔም መርዶውን እንኳን እወስዳለሁ ብዬ የሚሆነውን ጠበቅሁ። አንድ ቀን ከሰዓት በኋላ ጣሊያኑ ወደ

ሚያስችልበት ፍርድ ቤት ተጠሩ። የታጠቁ ብዙ ወታደሮች አጀበዋቸው ነበር። የጣሊያኑ ሹም " ብርገደሌ " የሚባለው (ብርጋድዬር ማለት ይሆን?) በቢሮው በር ላይ ቆሞ የሚከተለውን ዓይነት ንግግር ተናገረ።

" ባላባቶቻችሁ የሞት ፍርድ ፈርደውባችሁ ነበር፤ ቢሆንም ታላቁ የሮማ መንግሥት ማንንም በእምነቱ ምክንያት በሞት አይቀጣም. . እያንዳንዳችሁ የሦስት ወር እስራትና ይህን ያህል ግርፋት ተፈርዶባችኋል፡፡ "

አቶ ሐደሮ ሐላሎ በስደቱ ዘመን አስቃፂ ቅጣት የተፈጸመባቸው

ፎቶ ው.ዓ

እስረኞቹ ወደ ወሃኒ ከመመለሳቸው በፊት ግርፋቱ ተፈጸመባቸው።
በዘመኑ የቧንቧ ውኃ ስላልነበረ ውኃ የሚቀዳው ከወንዝ ወይም ከምንጭ
ነበር። ለወሃኒው ጠባቂዎችና ለእስረኞች ከከተማው ዳርቻ ከሚገኝ ወንዝ
እስረኞች በየተራቸው በወታደር እየታጀቡ በበርሜል እየሞሉ የማድረስ
ግዴታ ነበረባቸው። በርሜሉ ከሁለት መቶ ሊትር የማያንስ ውኃ ስለሚይዝ
ለሸክም የማይሞከር ነው። ስለዚህም ሁለትና ሦስት ሆነው ከወንዙ ሽቅብ
ወደ ወሃኒው እየገፉ ያንከባልሉታል። በርሜሉን ገፍተው ገፍተው
ትንፋሻቸውን ለመመለስ ቆም ሲሉ ሁሉም የየግላቸውን ብሶትና
ምሬታቸውን ያወራሉ። ዋንዳሮ ግን በመስቀል ላይ ስለሞተላቸው ጌታ
ይመስክራሉ። ይህንን ያዩ ሰው፤

"ዋንዳሮ አሁንም አላረፈም እንዴ!" በማለት መገረሙን ለክርስቲያኖች እንደተናገረ ወይዘሮ በቼ መስከረዋል።⁹

ዋንዳሮ ከወራት የወገኒ ቤት ቆይታ በኋላ ተፈተው ወደ ሑምቦ ወረዳ። በዕለታዊው አኗኗራቸው ላይ የተለወጠ ነገር የለም፤ የጓሮ እርሻቸውን ያርሳሉ፤ ወንጌልን ይሰብካሉ፤ በቀረቻቸው ሰዓት ሸማ ይሠራሉ። ጣሊያኖች ከገቡ በኋላ የገባርን ስርዓት ስለሻሩት መልከኛ አያስቸግራቸውም። ይልቁንም ባንዳ ባላባቶች ያለ ከልካይ ሕዝቡን የሚያውኩበት ዘመን ስለነበረ ዋንዳሮ ቁምስቅል የሚያዩት በባለባቱ በፊታውራሪ ዶጊሶ የተዘባረቀ ጠባይ ብቻ ነበር።

ዋንዳሮ ከሶዶ ወገኒ ቤት የተፈቱበት ወቅት የመኸር ጊዜ ነበረ። ዶጊሶ ደግሞ አዝመራቸውን የሚሰበስብላቸው የሰው ኃይል አጥሮአቸው እንዴት ሰው እንደሚያገኙ በሚያሳሳሱበት ቅጽበት የዋንዳሮ መፈታት ተነገራቸው። ግፍን የማይፈሩ ሰው ናቸውና መልእክተኛ ላኩባቸው። መልእክቱ በአጭሩ "የአንተን ሃይማኖት ተከታዮች ይዘህ...አዝመራዬን እንድትሰበስብልኝ ይሁን" የሚል ነበር። በቀጠሮአቸው ቀን ዋንዳሮ ክርስቲያኖችን በመላው አስተባብረው ወደ ዶጊሶ ማሳ ሄዱ። ባህሉ በሚያዘው መሠረት ቦርዴ፤ ዳቦ፤ ንፍሮ ወይንም ሌላ ድግሥ አልተደገሰም፤ ሠራተኞቹ የተናቁ ሰዎች ናቸውና። ነገር ግን ሰማይና ምድርን ያጎቃነቀ ክርስቲያኖቹ ያላሰቡት ድግሥ በዚያ ቀን ነበረ፤ ዝማሬ! ዝማሬ! ዝማሬ ። ዝማሬው አስቀድሞ ያልተጠና፤ በጽሑፍ ያልተቀመረ ነገር ግን ከልብ የሚፈልቅ ቅኔ ነበር።

ፊታውራሪው የሚያዩት ሁሉ ከማስተዋል በላይ ነበር። "በመጀመሪያ ሰው እንዲያ ተደብድቦ እንዴት በሕይወት ይኖራል?...ዋንዳሮ ያለመሞቱ ታምር ነው" አሉ ፊታውራሪ። ሁለተኛም ሰው እንዴት የጠላቱን (የእኔን ማለታቸው ነው) አዝመራ ሊሰበስብ "ሆ ሆ!" ብሎ ይመጣል? ሦስተኛም በዚህ ሁሉ ሐብት፤ ንብረትና ሹመት እኔ እንኳን ሙሉ ደስታ የለኝም! የእነዚህ ድሆች የደስታ ምንጭ ምንድነው? አንዳቸው እንኳን አኩርፈው አዝነው አይታዩም። ይህን ምስጢር ማወቅ አለብኝ በማለት "ዋንዳሮ!" አሉ ጮክ ብለው።

"ዋንዳሮ!"

"ኤሮ" አሉ ዋንዳሮ ሕዝቡ ሁሉ እየሰማ በመገረም ትክ ብለው እያዩአቸው፤

"ዋንዳሮ!" አሉ እንደገና-ፈታውራሪ

"ኤሮ" ትርጉሙ "እሽ" እንደማለት ነው።

"ምን አይነት መልስ አመጣህ? ዋንዳሮ!"

"ለአምላኬም አቤት!" ...ለእርስዎም "አቤት" ማለት ስለማይገባኝ ነው። የዋንዳሮን መልስ መስማት አልፈለጉም፤ የባላባት ቁጣቸው ገነፈለች።

"ዋንዳሮ" አሉ እንደገና

"እኔ ያንተን መጨረሻ እያቀረብኩልህ ነው"

"እንዴት?"

"ዋንዳሮ"

"ኤሮ እሽ"

"አንተ የራስህን ቁሶች እን ተሮን፣ እንገበተን ሰብስብ። እኔ ደግሞ የእኛን ቀላውስት እሰበስባለሁ። መጣፋችሁን ገልጣችሁ በእኔ ፊት ስለ እምነታችሁ ትግግታላችሁ እንዲህ በያገሩ እየዘርክ የሰበከው ሃይማኖት ውሸት ሆኖ ቢገኝ . . . !ሰማህ!? . . . ሁላችሁንም እቆርጣለሁ፡፡"

"እንደርሱማ አይበሉ ፈታውራሪ!"

"ዋንዳሮ"

"ኤሮ"

"አስራ አምስት ቀን ብቻ ሰጥኛለሁ። የዛሬ አስራ አምስት ቀን ሰዎችህን ይዘህ እንድትመጣ! ያንተ ነገር እዚያ ላይ ያቆማል!... ሁላችሁንም እቆርጣለሁ።"

"እቆርጣለሁ" አጽንተው ጠየቁ ዋንዳሮ

"አዎ! እቆርጣለሁ!"

"እቆርጣለሁ አሉ ፈታውራሪ?" በአግርሞት ጥያቄ ዋንዳሮ ጠየቁ።

"አዎ እቆርጣለሁ!"

"እንግዲያውስ ይህን ቃል እግዚአብሔር ይሰማው!"

...እግዚአብሔር ይየው!"

ብለው እጅ ነሥተው ወደ አጫጆቹ ተቀላቀሉ። ፈታውራሪው ደግሞ ባጋጠማቸው ተግዳሮት አኩርፈው እየተኮፈሱ እበቅሉአቸው ላይ ወጥተው ወደ ቤታቸው አቀኑ።

ፈታውራሪው የጣሊያን ቀኝ እጅ፣ የአገር ባላባት ሥራ ብዙ ናቸው። የሚሠሩት ለጣሊያንም ለራሳቸውም ነው። የመኳንንት አለባበስና ንጽህናን እብሪትንና ጭካኔን ከጌቶቻቸው ከጣሊያኖች በሚገባ ቀድተዋል። የአበሻው ፈረንጅ ጠዋት ተነሥተው ፈታቸውን ታጥበው ጺማቸውን ተላጭተው ሽክ ብለው እልፍኛቸው ውስጥ ተቀመጡ። የዋንዳሮ የቁርጥ ቀን ቀጠሮ ገና አልደረሰም! ሆኖም ፈታውራሪው በየሁለት ቀኑ ወደሚጠበቃቸው ሽንጎ ለመሄድ ተሰናድተው እንደጨረሱ!

"ዲሞላ!" ብለው ሲጣሩ! አሽከራቸው ዲሞላ እጅ ነሥቶ ገባና ፈታቸው ቆሙ።

"ለመሆኑ ሰዓቱ የደረሰ ይመስልሃል!?"

"አዎ!" ብሎ ወደ ውጭ መለስ ሲል ግጭግጭታ ሰምቶ ፍጥነቱን ገታ አደረገና ወደ እልፍኙ ዘወር ብሎ አዩ። እውነትም "ያኛው ሰዓት" ደርሶ

ነበር፤ ዶጊሶ ከወንበራቸው ትይዩ በፊታቸው ተደፍተው ነበር። አንባቢ ቆም ብሎ የዋንዳሮንና የፊታውራሪውን ንግግር ሊያጤን ይገባል።

"ዋንዳሮ !"

"ኤሮ"

"...ሁላችሁንም እቆርጣለሁ !"

"እቆርጣለሁ-አሉ ፊታውራሪ !? " በአግርሞት ጥያቄ

"አዎ እቆርጣለሁ!"

"እንግዲያውስ ... እግዚአብሔር ይዩው !!"

እግዚአብሔር ያያል። ይፈርዳልም።

ዋንዳሮ እና የሰማይ ሠራዊት

ሑምቦ ያለችው ቤተ ክርስቲያን መስፋፋት ለአገሪው ተወላጆችም ሆነ ለጣሊያን ሹሞች ሰላም የሚሰጥ አልነበረም። በዙዎች ደግሞ ወደ ቤተ ክርስቲያን የሚጨመሩበት ጊዜ ስለነበር ዋንዳሮ ከቀድሞው ሰፋ ያለ አዲስ ቤተ ክርስቲያን ግሠራታቸውን ጣሊያኖች ሰሙ። ጣሊያኑ የወላይታ አገረ ገዢ ("ብርገደሌ") ዋንዳሮን አስረው እንዲያመጡ ወታደሮች ወደ ሑምቦ ላከ። ወታደሮቹ ሑምቦ ከደረሱ በኋላ ዋንዳሮን፣ ወደ ሶዶ ስለተፈለጉ በአስቸኳይ እንሂድ" ብለው አጣደፉአቸው። "እሽ !" አሉ ዋንዳሮ..." እሽ . . . ግን እስቲ መንገድ ከመጀመሪያ በፊት ልጻልይ !"

" በመጸለይህ አይደለም እንዴ የምትታሰረው !?" አለ የዘበኞቹ አለቃ። ዋንዳሮ እሱን ተወት አድርገው የከበባቸው ሕዝብ ሁሉ እየሰማ ከፍ ባለ ድምፅ ቀጥሎ የተመለከተውን መጸለይ ጀመሩ፤ "እግዚአብሔር ሆይ...! በሹሞቹ ተፈልጌ ወደ ሶዶ መሄዴ ነው፤ . . እኔ የገንደቦን ሚዳ በእግሪ አቋርጫ ወደ ሶዶ አቀናለሁ። . . አንተም ጌታ ሆይ በምታውቀው መንገድ በላይ በሰማይ እለፍ። . . እኔም በዚያ ሰው ፊት ብቻዬን እንዳልቆም ትረዳኝ ዘንድ ሶዶ እንገናኝ።"

እንዲህ ብለው ጸልየው ጉዞ ጀመሩ። ቃልሼ ወንዝ አካባቢ ሲደርሱ በሰማይ የብዙ ሠራዊት ድምፅ . . . በሩቅ የሚያስገመግም ታላቅ ድምፅ ለሁሉም ተሰማ። ድምፁን የሰማው ሰው ሁሉ ጀርውን ማመን እያቃተው ወደ ሰማይ ትኩር ብሎ ተመለከተ፤ የሚታይ ነገር ግን አልነበረም።

"ለመሆኑ ጀርአችሁ ምን እያደመጠ ነው?" አሉ ዋንዳሮ ወደ አጀቧቸው ሰዎች በአገጫቸው እያመለከቱ። ቶሎ መልስ ለመስጠት የደፈረ አልነበረም። አንድ ጭምት የሆነ ሰው ብቻ "ዋንዳሮ አንተ የምትረዳውን ሁሉ መቼ ተረድተን እናውቃለን?" ብሎ መለሰላቸው።

ያጀባቸው ድምፅ ወይ ወደኋላ አይቀር ወይንም ቀድሟቸው አይሄድ እንዲሁ እግር በእግር እንደተከተላቸው ሶዶ ደረሱ። በወቅቱ የሶዶ ከተማ በፍርሃት እየተናጠች አገፏት። ጣሊያን ከገባ አምስተኛ ዓመቱ ነበር፤ በአምስቱ ዓመት ጊዜ እንኳን ሰላም ሊሆን ቀርቶ የአርበኞች ጥቃት አይሉ ጣሊያኖቹን ከከተማ አላላውስ ብሎአቸው ነበር። ዋንዳሮ ታስረው ሶዶ ሲደርሱ ሹማምንቱና ሠራዊታቸው የሶዶ ከተማን ለመቆጣጠር እየገሠገሠ ያለውን የአርበኞች ቡድን ለመመከት ከከተማ ውጭ ሄደው ነበር። ከተማዋ ተሸብራ አሳሪና ፈቺው መለየት አይቻልም ሁሉም ነገር ቅጥ አጥቷል።

አቶ ጀልዱ ሰጋሮ

አቶ ጀልዱ የሚባሉ እና ከቀዳሚ አማኞች አንዱ የነበሩት አዛውንት ስለዚህ ወቅት ለዚህ ታሪክ ዘጋቢ እንደገለፁለት፤ አቶ ዋንዳሮ፤ "በምታውቀው አገር በሰማይ እለፍ" ብለው ጸልየው ሶዶ ሲደርሱ "አውሎ

አቶ ጀልዱ ሰጋሮ

ነፋስ መጥቶ የወገኒውን ጣራ ከነቆርቆሮው አንስቶ ጣለው። እሳቸው ብቻ ሳይሆኑ አስቀድመውም የታሰሩት ሁሉ ተፈቱ።¹⁰ ብለዋል።

እንዲህም ያለ ተአምር በዋንዳሮ ሕይወት ውስጥ ተፈጽጏል። እግዚአብሔር በሚያውቀው መንገድ አልፎ ስለቀደማቸው።

በእሳት የሚመልስ አምላክ

ከ1933ዓ.ም. በኋላ የነበረው ጊዜ አጥቢያ ቤተክርስቲያናት ከሕቡዕ አገልግሎታቸው ወጥተው በይፋ መንቀሳቀስ የጀመሩበት ጊዜ ነበር። ቤተ ክርስቲያንም በነበራት መጠነኛ እውቀትና አገልግሎቷን ለማደላደል የሞከረችበት ወቅት ነበር። የኢትዮጵያ መንግሥት ወደ ሥልጣን ሲመለስ ከቀድሞው በተሻለ ሁኔታ ያስተዳድራል የሚል ተስፋም በሕዝቡ ዘንድ የነበረ ቢሆንም ውጤቱ ግን እንደተጠበቀው አልሆነም።

ጣሊያን ከተባረረ በኋላ መንደሩ አንደበ፣ አንደቦ አለሆ፣ አዲ አድሎ፣ ባላ ሐደሎ፣ ወጄ ወላንቾ በሚባሉ አማኞች ደጅ ቤተ ክርስቲያን ተተክሎ የጌታም ሥራ እጅግ ተስፋፍቶ ነበር። ፊታውራሪ ግርማ የሚባሉ የአውራጃው ገዢ ዋንዳሮን ጦርተው አሰሩአቸው። ከጣሊያን ወረራ በኋላ የነበረውን የስደት መልክ ትንሽ ለየት የሚያደርገው በጣሊያን ዘመን ከስሞ የነበረው የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተጽዕኖ እንደገና መጠኑን አልፎ ማገርሸቱ ነበር።

በካህናቱ ግመልከቻ መሠረት ዋንዳሮ የተከሰሱበት ወንጀል፤ "በክርስቶስ የማያምን ቄስም ቢሆን፣ ገዢም ቢሆን በእሳት ይቃጠላል" ብሎ ሰብኳል የሚል ነበር። ፊታውራሪ ግርማ በችሎት አቅርበው ሲጠይቋቸው ዋንዳሮ እንዲህ መለሱ፤

"እኔስ እናንተ እንዳላችሁት አልሰበክሁም ነበር . . . ነገር ግን እንዳላችሁት ይሁን! . . . የምትመኩበት ሁሉ እንደ አፋችሁ ሲቃጠል ታያላችሁ።"

የአንድን ተራ ሰው ንግግር በመኳንንቱ ዘንድ እንደ ዘለፉ እንጂ እንደ ቁምነገር የሚቆጥረው መቼም አይገኝም። ግፉ በዛ። ከዋንዳር ሌላ በርካታ አማኞች ከየበታው እንዲታሠሩ ተደረገ። የእስረኞቹ ብዛትና የታሰሩበት ክፍል ስለማይመጣጠን በሩ በተዘጋባቸው ቁጥር በአየር እጥረት ይጨነቃሉ። “ጭንቅ ይሆንባቸዋል። ወይዘሮ በቼ በዓይኖቸው ያዩትን እንደሚከተለው መስከረዋል።

ከታሰሩት አማኞች መካከል አቶ ታደሰ የሚባል አዲስ አማኝ ስለነበር እኔ ስንቅ በማዘጋጀት ስለምረዳው ወገኔ ቤት እመላለስ ነበር። አንድ ቀን ጠዋት ለታደሰ ጥራጥሬ ቆልቼ ላደርሰለት እንደሄድኩ ስድስት ያህል እስረኞች እርስ በርሳቸው ይጨነቃሉ። ግማሹ “አናስተምርም ብለን ፈርመን እንወጣ!” ይላል። ግማሹ “አይ አንወጣም” እያሉ ይነታረካሉ። ከመካከላቸው አቶ አዲያ የተባሉ አማኝ “ሳልፈታ ለዘላለም ልኑር! ሂዱና አስተምሩ... ያለንን የአምላካችንን ትዕዛዝ አልሽርም” ብለው በኃይል ሲናገሩ ፈርመን እንወጣ የሚሉት ወገኖች እንደ ኳስ አንጥረው ዋንዳር ላይ ወረወሩአቸው። ይህንን ውጭ ሆኜ ሳይ “በቃ እነሱ (እስረኞቹ) በምድር ካልተሰማሙ እግዚአብሔር አይፈርድላቸውም... እኔም እርስ በርስ ለሚጣሉ እስረኞች ስንቅ አላመላለስም” ብዬ አለቀስሁ። ወደ ሚ/ር ዴቪስ (ከነፃነት በኋላ ተመልሰው ስለመጡ) ቤት ሄጄ ያየሁትን ሁሉ እያዘገኩ ነገርኳቸው። ሚ/ር ዴቪስ ዛሬ እዚህ አድረሽ ጠዋት ለዋንዳር መልእክት ትወስጅልኛለሽ ስላሉኝ የዚያን ቀን ሐምቦ ሳልመለስ ቀረሁ።¹¹

ሐዘኑ የወይዘሮ በቼ ብቻ ሳይሆን የቤተ ክርስቲያን መሪዎችና የምእመናን ሁሉ ነበር። ይብስ ብሎ በዋንቹ ያለው ጸሎት ቤት ባልታወቁ ሰዎች ተቃጥሎ ወደመ። አቶ መርኪና መጃ እንደሚሉት የዋንቹ ቤተ ክርስቲያን ለወላይታ ቃለ ሕይወት በትልቅነቱ የመጀምሪያው አጥቢያ ቤተ ክርስቲያን ሲሆን ሥራውም ሦስት ዓመት የወሰደና በዘመኑ ግሩም ድንቅ የተባለለት ነበር። ቤተ ክርስቲያኑንም እኔ (አቶ መርኪና) እና አቶ ሞጪ (የወይዘሮ ባሎቴ ባል የነበሩ) እያደርን እንጠብቅ ነበር። እሳትም ሲለኩሱበት እኛ ውስጥ ተኝተን ነበር ይላሉ አቶ መርኪና።

በውስጥም በውጭም ተስፋ የሚያስቆርጥ ነበር። ገዢዎቹ የድል አድራጊነታቸው ስሜት እንደሰካር እየነዳቸው ለሕዝብ ርህራሄ የሚያሳዩ

አልነበሩም። በየቀኑ የሚታሰሩት አማኞች እጅግ በዙ። ቀን ግቢ ውስጥ ወዲያና ወዲህ እንዲሉ ቢፈቀድላቸውም ሌሊት ሌሊት ግን ይዘጋባቸው ነበር።

"አዳዲስ እስረኞች ተጨምረው እንደከብት ከታገሩ በኋላ ከውጭ ይዘጋባቸው ነበር" ይላሉ፤ አቶ ላሊሶ ታንቱ። ሁሉም ተጨናንቀው ትንፋሽ አጠራቸው። በዚህን ጊዜ ዋንዳሮ መቆም ስላልቻሉ አንድ ድንጊያ ላይ ቁጢጥ ብለው ተቀመጡ በመቀመጥ እና ብዙ መናገር አቅም ስላላቸው የሱስ...! የሱስ...የሱስ...! አትደርስልንም? በማለት መቃተት ጀመሩ።

በድንገት ከወደ ዳምት ተራራ አካባቢ ከባድ ድምፅ ተሰማ ግማሹ ሰው የዘናብ ጉርምርምታ ነው ይላል ግማሹ "አውሎ ነፋስ ነው" ይላል... በዚህ ሁኔታ ሹው... ብሎ በመምዘግዘግ እሳት ከየት መጣ ሳይባል የአራዳ ጊዮርጊስን ቤተ ክርስቲያን አቃጠለው። "አዎ ቤተ ክርስቲያን ሲቃጠል ወላይታ ነበርኩ" ይላሉ አቶ ላሊሶ ታንቱ። "እኔ ብቻ ሳልሆን ብዙ አማኞች ወይዘሮ በቼን ጨምሮ በሚስተር አህማን ቤት እየተማርን ነበር። ሰው ሁሉ እግዚአብሔርን ጥጥን? ምን መሐት ወረደ? እያለ ሲሆን ሲተረጎመስ ሰምተናል አይተናል!" ከዚህ በኋላ እነ ዋንዳሮ ወገኒ አልቆዩም። ከብዙ ሞገስ ጋር ተፈቱ።

የዋንዳሮ አምላክ

"የእግዚአብሔር ታሪክ" በዋንዳሮ ሕይወት ውስጥ ተነግሮ ተዘክሮ አያልቅም። ከዚህ በላይ በአጭሩ በጠቃቀስናቸውና በሌሎችም ተአምራት የተነሣ የገዛ ወገኖቻቸው እግዚአብሔርን "የዋንዳሮ አምላክ" ብሎ ለመጥራት የደፈሩበት ዘመን መጣ። የዋንዳሮ አምላክ፤ ፈጥኖ የሚመልስ አምላክ በኮይሻ ያደረገውን ደግሞ በተለይ አቶ ገዛው አዳሙ የተባሉ አረጋጊ ለዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ የአስመዘገቡትን እነሆ፡-

"ዋንዳሮ እኔ ባለሁበት ወረዳ በኮይሻ ብዙ ጊዜ እየተመላለሱ አገልግለዋል። በተለይም መከራውና ሰደቱ በሁሉም አያል ሲልባቸው አዘውትረው የሚመጡትና የሚያገለግሉት በኮይሻ ነበር። በርካታ ሰዎች

በማመናቸው ምክንያት የአገር ሽንገ ተጠራና ስለ ዋንዳሮ ሃይማኖት ሁሉም የመሰለውን ክፉና ደግ አስተያየት ሰጠ። ከሁሉም ትዝ የሚለኝ አንድ የማያምን ሰው የሰጠው አስተያየት ነበር፤

"ዋንዳሮ ልጆቻችን እንዳይታዘዙን . . . ሚስቶቻችን በርዴ እንዳይጠምቁልን አደረገ፤ ከእሱ ትምህርት በፊት ቤተሰቦቻችን እንደቃላችን ያድሩ ነበር፤ አሁን ግን የሚታዘዙልን ነገራችንን እያማረጡ ነው..." በማለት ይህንና ይህን የመሰለውን ክስ ለሸንገው አቀረበ። ሌላው ሰው ከመካከላቸው ተነሥቶ፡-

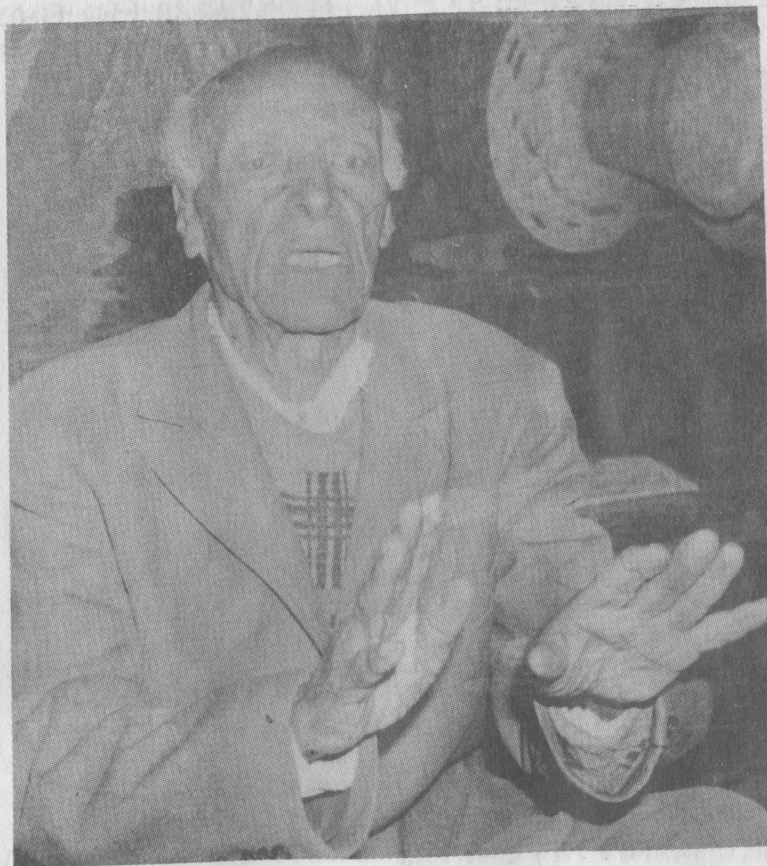
"እውነት ነው! ልጆቻችንን አበላሽቷል፤ እሱን በጦር ወግቶ መግደል ነው! . . . እስከመቼስ እንታገስዋለን?" አለ።

ይህ ሁሉ ሲነገር ዋንዳሮ እዚያው ነበሩና ሸንገው ፊት ቆመው፡- "እኔ ለልጆቻችሁ ክፉ ከሆንኩ ... ሚስቶቻችሁ እንዳይታዘዙችሁ ካደረግሁ . . . አንተ ሰው! የዛትከውን ዛቻ እግዚአብሔር ይየው! የተናገርከውን ቃል እግዚአብሔር ይስማው!" አሉ።

በዚያን ቀን ምንም አልደረሰባቸውም፤ ቀናት፣ ጥቂት ሳምንታትም አለፉ። በዋንዳሮ ላይ የዛተው ሰው ለጋብቻ የደረሰ ወንድ ልጅ ነበረው። አንድ ሌሊት ሌባ ወደ ግቢያቸው ገብቶ ኖሮ አባቱን ከእንቅልፉ ቀስቅሶ ቀደም ብሎ ወጥቶ ሌባው ይገባል ብሎ ባሰበት አቅጣጫ አደፈጠ። አባትም በቶሉ ታጥቆ መሳሪያውን ይዞ ወጣ። . . . እሱም በመሰለው ቦታ አደፈጠ። አልተሳሳተም ነበርና በጠረጠረው ቦታ ኮሽታ ሰማ . . . እንደ ገናም የሆነ ነገር ውልብ ሲል ታየው፤ ሳያመልጠው ጦሩን ሰብቆ ወረወረ። አላመለጠውም፤ እዚያው ድብን አደረገው። እየፎከረ ራሳው እወደቀበት ቦታ ሲደርስ ለካስ የገሃ ልጁን ነበር በጦር ወግቶ የገደለው። ያ ሰው በልጁ ጎዘን ከመቀጣቱ በላይ በነፍሰገዳይነት ተወንጅሎ እድሜውን ሁሉ በወገኔ ቤት ማቀቀ። ልጁን በሞት ሚስቱን በመታሰሩ ምክንያት አጣ። ይህንን ያየና ያስተዋሉ ብዙ ሰዎች የዋንዳሮን አምላክ ለመከተል ፈታቸውን ወደ ቤተ ክርስቲያን አዞሩ።

ምዕራፍ ሰባት

የመከራው ማዕድ ተቋዳሾች

አቶ ሎላሞ ኤቤሮ በጣሊያን ወረራ ወቅት መከራ የተቀበሉ

30. ቶሮ፥ ጋፋቶና ዳና ገደቦ

የዚህ የታሪክ መጽሐፍ አዘጋጅ በነሐሴ ወር በ1988 ዓ.ም ሲያነጋግራቸው እንደሰጡት የዘመን ስሌት ከሆነ አቶ ቶሮ ደቡኝ ዘጠና ሁለት ዓመት ሞልቷቸው ነበር። የወንጌል መልእክተኞች ወላይታ በደረሱበት ወቅት በአፍላ የወጣትነት ዕድሜ ላይ በመሆናቸው ብዙ ጨዋታ ያመልላቸው ነበር።

አቶ ቶሮ ደቡሽ (1988)

ፎቶ ወ.ዓ

አቶ ቶሮ ደቡሽ (1988)

ፎቶ ወ.ዓ

አባታቸው ገና በሕፃንነት እድሜያቸው ስለሞቱባቸው እናታቸው በስስት ያሳደጉአቸው ሰው ናቸው። ሚሲዮናውያን አቶና ሰፍረው ግንባታና የወንጌል ምስክርነት በአግባቡ በጀመሩበት በ1921 ዓ.ም እድሜያቸው ከሃያ አምስት ባያንስም እናታቸው እንደ ብርቅ ስለሚመለከቷቸው ከሚስተር ሉዊስ ጋር ያስተዋወቁአቸው "ልጄን አሳድግልኝ" ብለው ነበር።

ሚስተር ሉዊስ ደግሞ በቤት ውስጥ የሚረዳቸው ሠራተኛ የሚፈልጉበት ወቅት ሲደርስ ያለ ብዙ ማንገራገር በ1925 ዓ.ም ቀጠሩአቸው። "አራት-አይናዎቹ" (ባለመነጽጮቹ) ነጭ ሰዎች " ቡዳ ናቸው፤ ሰው ይበላሉ " እየተባለ ብዙ አሉባልታ በሚወራበት ዘመን ቶሮ " በቡዳ ተብዬዎች " ሳይበሉ ወይም ሳይሠውሩ በየቀኑ መታየታቸው የብዙዎቹን ጥርጥር ለማስወገድ ረድቶ ነበር።

ቶሮ ሥራቸው በፈጠረላቸው ቅርብ ወንጌልን ለመስማት ከታደሉት የመጀመሪያ ሰዎች አንዱ ናቸው። የጉርምቧና እድሜአቸው ግን ለወንጌል ጥሪ መንበርከክ ፈጽሞ ተሳነው። ይልቁንም ያለምንም ሽንገላ በቀደመው ባህላዊ የሃይማኖት ልምዶቻቸው ቀጠሉ። ከሚስቶን ጋር መሥራት ከጀመሩ ወዲህ ግን ፊደል ቆጥረው ማንበብና መጻፍ በመቻላቸው ደስተኛ ነበሩ። መጽሐፍ ቅዱስንም በቅርብ ሩቅነት መመርመር ጀምረው ነበር። ስለ እምነታቸው በእርግጠኝነት ያለመወሰናቸው ሚስቶናዊያንን ቢያሳስባቸውም እንዲህ አይነት መልካም ባህርይ ያለውን ሰው እግዚአብሔር በደጅ አይተወውም በማለት በጽኑ ተስፋ ያደርጉ ነበር። ቶሮ በማመንና ባለማመን መካከል ልባቸው እንደተንጠለጠለ ሚስት አግብተው ትዳር በመመሥረታቸው ሚሲዮናውያኑ " በቃ ቶሮ ልብ ገዛ። እንግዲህ እግዚአብሔርን ለማምለክ ይወስን ይሆናል! " ብለው አሰቡ። ቶሮ ግን ባልተጠበቀ አቅጣጫ ሄደው ተገኙ። በቆንጆይቱ ባለቤታቸው ላይ ሌላ ሁለተኛ ደርበው አገቡ። ከዚህ በኋላ ሚስቶናውያኑ ተስፋ ቆረጡ። ሁለተኛ ሚስት ባገቡበት ወቅት የቅርብ አሠሪያቸው የነበሩት ዴቪስ እንዲህ ብለው ጽፈዋል፤

"ቶሮ እግዚአብሔርን እንደሚወድ ምንም ጥርጥር የለውም ... አንዲት የደስደስ ያላት የወላይታ ልጃገረድ ሲያገባ ይረጋጋል ብለን በእውነት ተስፋ አድርገን ነበር። ነገር ግን ሁለተኛዋን ሚስቱን ሲያገባ ሁላችንም ተውነው ሊተወው ካልወደደው ከእግዚአብሔር በስተቀር።"12

የእግዚአብሔርን ቃል በየቀኑ እየሰሙ ላለመታዘዝ እምቢ ባሉ መጠን የቶሮን ትዳር መቅሰፍት ጎበኘው። ቤታቸው በውስጡ ካለው ንብረት ጋር ሙሉ በሙሉ በእሳት ወደመ። በቤት ውስጥ የሚላስ የሚቀመስ ጠፋ። ሁለተኛዋ ሚስታቸው ዕድል ፈንታዋ እንዳላማረላት ስለ ገመተች በራሷ ፈቃድ ጋብቻውን አፍርሳ ሄደች። የመከራው ጽናት የቶሮን ልብ ቀስ በቀስ

እንዲለሰልስ አደረገው። " ከሰው ሁሉ በፊት ሰዎች ለእግዚአብሔር ቃል መታዘዝ ቢያቅተኝ የእግዚአብሔር ጣት በምመካበት ነገር ሁሉ ላይ አለፈች፤ ሁሉም ንብረቱ ወደመ፤ ጤንነቱ ብቻ ሲቀርልኝ እግዚአብሔርን "በሁለት እጄ ተቀበልኩ " ብለዋል ቶሮ ያለመታዘዛቸውን ወራት አስታውሰው ለዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ ሐምሌ 21 ቀን 1988 ዓ.ም ሲናገሩ።

በትክክለኛው የወንጌል መስመር ውስጥ ከገቡ በኋላ የቶሮ ሕይወት በጣም ለመለመ። እናም ከሁለተኛ ዙር (እሳቸው እንደሚሉት) የወላይታ ቤተ ክርስቲያን ተጠግቂዎች ጋር ተጠመቁ። የወንጌል ቃል በሕይወታቸው ውስጥ አዲስ ሰላምንና እርካታን ፈጠረላቸው። እየተለማመዱ ያሉትንም ሕይወት ለገዛ ወገኖቻቸው የማካፈል ሽክም አደረባቸው።

በ1929 ዓ.ም አጋማሽ ላይ ጣሊያኖች ወላይታን ቢቆጣጠሩም ሚሲዮናውያን ገና አልተባረሩም ነበር። ሚሲዮናውያኑ በበኩላቸው አንድ ቀን ውጤት እንደሚባሉ ይገምቱ ነበር፤ ጣሊያኖች በቅኝ ገዢነት በገቡባቸው አገሮች ሁሉ ያደረጉት ይኼን ነው። የዓለምን የፖለቲካ አካሄድና የወቅቱን ተጨባጭ ሁኔታ ለማገናዘብ አቅም የሌላቸው ቶሮና ሌሎችም የአገር ሰዎች ፈረንጅ ሁሉ ለእነሱ አንድ ስለሚመስላቸው ስለሚሲዮናውያኑ መሄድና መቅረት የሚያውቁት ነገር አልነበረም። አንድ ቀን ምሽት ግን ወደ አሰሪያቸው ጣጋ ብለው የሥራ ስንብት ጠየቁ። ጥያቄውን ያቀረቡት ከጸሎትና ከመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት በኋላ ወደየመኝታቸው ከመሄዳቸው በፊት ስለነበር ጥያቄው ለአሰሪያቸው ለዴቪስ እንደ መርግ የከበደ ነበር፤

"ለምን? ቶሮ!? ... አንድ ቀን መለያየታችን አይቀርም ነበር " አሉ ዴቪስ። " አዎ መለያየታችን አይቀር ይሆናል እኔ ግን አሁኑኑ ሥራውን መልቀቅ እፈልጋለሁ።" ታዲያ በዚህ በመከራ ጊዜ ለምን ትተሽኝ ትሄዳለህ ቶሮ? " አይ ጌታዬ እርስዎ እስከሚሄዱ ቆይቼ ወደ ወገኖቼ ብመለስ አማራጭ ስለአጣሁ የተመለስኩ ይመስላቸዋል፤ ስለ ጌታ ኢየሱስ ብመሰክርላቸውም አይቀበሉኝም። ነገር ግን አሁን ሥራዬንና ደመወዜን ትቼ ብሄድና በውስጤ የሚቀጣጠለውን የክርስቶስን ወንጌል ብመሰክርላቸው ላለመስማት ምክንያት አያገኘም" ቶሮ አስበህ የምትናገር አይመስለኝም አላረስክም፤ ወይም በጎተራ አላከማቸህም፤ ያስቀመጥከው ገንዘብ እንደሌለህም አውቃለሁ "

"እርግጥ ነው ሚ/ር ዴቪስ ይህንን ሽክም በኔ ላይ የሚነግዝ አብሔር የሚያስፈልገኝን ያዘጋጅልኛል። የእርሱ የሆኑትን እግዚአብሔር እንደማይተው አውቃለሁ ጌታዬ..." የቶሮ ውሳኔ የማይታጠፍ መሆኑን የተረዱት ሚ/ር ዴቪስ ከርክሩን አቋርጠው፤ "እንግዲያውስ እንጸልይ!" አሉ። በጸሎት ላይ እያሉ መንፈስ ቅዱስ ጓዳ ውስጥ ሰላስቀመጧት ከረጢት፣ በከረጢቷም ውስጥ ለክፉ ቀን ያስቀመጡትን ጥቂት ብሮች አመለከታቸው። የጣሊያን ወረራ ከተጀመረ አንስቶ የውጭው ግንኙነት ተቋርጦ ስለነበር ለሚሲዮናውያኑ ምንም ቀለብ አልደረሰላቸውም ነበር። እንዲያውም በአንዳንድ ቦታዎች ሚስዮናዊያኑ የቤት ቁሳቁስና ልብሶቻቸውን እየሸጡ ለቀለብ መግዣ ማዋል ጀምረው ነበር። ሚ/ር ዴቪስ ይኼን ብር ያገኙት ዕቃ ሸጠው እንደሆነ ቶሮም ያውቃሉ። ሆኖም የመንፈስ ቅዱስ ትዕዛዝ ነውና ከጸሎት በኋላ ሚሲዮናዊው አምስት ብር ለቶሮ ሰጧቸው። ቶሮም እየተገረመና እየተደነቁ ተሰናብተው ለአዳር ወደቤታቸው ሄዱ። በማግሥቱ ገና ሙሉ በሙሉ ወገግ ሳይል ቶሮ ባለቤታቸውንና ሕፃን ልጃቸውን ይዘው ወደ ትውልድ ቀዩአቸው ኮይሻ ሄዱ።

ኮይሻ በሶዶ ምዕራብ ደቡብ የሚገኝ ወረዳ ሲሆን ቶሮ ወንጌልን ለመመስከር በተሰማሩበት በዚያን ዘመን አንድም የወንጌል አማኝ አልነበረበትም። በግልጽ ገበያ ላይ ለመጀመሪያ ጊዜ ወንጌልን እንዴት እንደተናገሩ ቶሮ ሲተርኩ እንዲህ ብለው ነበር፤

"ኮይሻ በአባቴ ዘመዶች፤ በወገኖቼ መካከል ተቀምጧል አንድ ባንድ ወንጌልን እመሰክር ነበር፤ ነገር ግን በልቤ ውስጥ የእግዚአብሔር ፍቅር ስለነደደ አንድ ለአንድ መናገሩ አላረካኝ አለ። ወደ ኮይሻ የገበያ ቦታ ወጣሁና በገበያው አለቃ አጠገብ ተቀመጥሁ። የገበያ አለቃ የሚባለው የገበያውን ሥነ ሥርዓት የሚያስከብር የአካባቢ ሹም ነው። በአጠገቡ ሆኜም መጽሐፍ ቅዱሴን ከፈትኩ። መናገር ስጀምር ቀስ በቀስ ሰዎች በዙሪያዬ ተሰበሰቡ።

"ማንን አስፈቅደህ ነው ለመሆኑ!? አለኝ አለቃው።

"እግዚአብሔርን።"

"እግዚአብሔር ምን ብሎ ፈቀደልህ?"

"ሂድና ወንጌልን አስተምር ብሎ በመጣቱ ፈቀደልኝ..."

"ምን ብለህ ነው የምታስተምረው ! ?" አለኝ።

የኔና የአለቃው ንግግር ሲካረር የሰሙ ብዙ ሰዎች ወደ እኛ ተሰበሰቡ፤
"ምንብለህ ነው የምታስተምረው ነው ያልክኝ!?"

"አዎ ! ምን ብለህ ነው!"

"አሁን ጥሩ! ... ሕዝቤ ሆይ ሰማኝ ... ብዬ ለገበያተኛው ሁሉ
"ከአዳም-እስከ ኢየሱስ ተናገርኩ። አቶ ጋፈቶና አቶ ለጌቦ የተባሉት የቤተ
ክርስቲያን መሪዎች ያመኑት በዚህ የሰብከት እለት ነው።" ጋፈቶ ወንጌልን
ከሰሙ ከሦስት ሳምንት በኋላ ቤታቸው ተቃጥሎ ነበር። ሆኖም
በማጥረምረም ፈንታ የገሃነሙን እሳት ምሳሌ እያደረጉ ሌሎችን
ያስተምሩበት ነበር።

አቶ ጋፈቶ አእምሮአቸው ብሩህ ነበር፤ ነገር አዋቂም ስለነበሩ
በአሉበት ኅብረተሰብ መካከል አስቸጋሪ ጉዳዮችን በመመርመርና መፍትሔ
በመስጠት የታወቁ ነገር አዋቂ ነበሩ። በአቶ ቶሮ ሰብከት ልባቸው ከተማረከ
በኋላ ሁለቱ ሰዎች ወዳጅነታቸው በጣም ተጠናክረ። በእድሜ አቶ ጋፈቶ
ታላቅ ቢሆኑም እንኳን መንፈሳዊ አባታቸው ስለሆኑ ቶሮን ያከብሯቸዋል።
የእግዚአብሔርን ቃል ለመማር በነበራቸው ናፍቆት የተነሣም "ለመሆኑ
እሁድ እሁድ ብቻ ተምራ ነው እንዳንተ የምሆነው!?" ይሏቸዋል ቶሮን።
ቶሮ ደግሞ ሳያመነቱ፤

"ለመሆኑ እህል የምትበላው ሁልጊዜ ነው ወይስ በሳምንት አንድ
ጊዜ!?" ብለው ሲመልሱላቸው አነጋገራቸው ጋፈቶን የውስጥ ስሜት
አነቃላቸው። ጥንቁቅ ተማሪና የቶሮም ደቀመዝሙር ሆኑ። አቶ ጋፈቶ
የተረዱትን መንፈሳዊ ትምህርት በማይረሳ መንገድ ለመጀመሪያ ጊዜ
የሰበኩት ለጎረቤቶቻቸው ነበር። በመጀመሪያ ሰብከታቸው የሰሟቸው
ጎረቤቶቻቸው ነገራቸውን ጣል ጣል ሲያደርጉባቸው በሚከተለው ሁኔታ
በወላይትኛ ዘይቤ አስጠንቅቀዋቸው ነበር።

" አንድ ሰው አህያ ጠፍቶበት ፍለጋ እንደወጣ አህያውን ሰርቆ የሸጠውን ሰው በመንገድ አገኘው። ሁለቱም አይተዋወቁም ነበር። የአህያው ባለቤት ሰላምታ ካቀረበለት በኋላ ...

" አህያ ጠፍቶኝ ነበር ወንድም...አላየህም ይሆን?"

" እንዴት ያለ አህያ ነው የጠፋህ?" መለሰ ሌባው።

" ጥቁር " ባለቤቱ ፤

" ጅራተ ቆራጣ !"

" አዎ!"

" ግንባረ ቦቃ?"

" አዎ "

" እኮ ወደል " ጥያቄውን አጸና ሌባው።

" እርግጥ ነው። "

" እሱን እንኳን አላየሁም " አለ ይባላል። እናንተም ይህንን በግልጽ የሰማችሁትንና የተረዳችሁትን ቃል እንዳትክዱ ተጠንቀቁ።

አቶ ጋፈቶ አገልግሎት የጀመሩት ወዲያው እንዳመኑ ነው። ከሦስት ወር በኋላ በዳና ገደቦ እና በአቶ ቶሮ እጅ ተጠመቁ። ወንጌል ከወላይታ ወደ ደቡብ በተስፋፋበት ዘመን በብዙ አብያተ ክርስቲያናት እየተዘዋወሩ አማኞችን አጽንተዋል። በተለይም በ1934 ዓ.ም በቁጫ አገር (ጎፋ) የመጀመሪያውን ጥምቀት ከአስፈጻሙት አባቶች አንዱ ለመሆን በቅተዋል።

አቶ ጋፈቶ በወላይታ ቤተክርስቲያን ዘንድ የሚታወቁበት ሌላው ቁም ነገር ገና ቤተ ክርስቲያን እንደተመሰረተች አብዛኛው አማኝ የሚቸገርበትን ባህላዊውን የቀብር ሥነ ሥርዓት ደንብ ካበጁት አባቶች ቀዳሚው እሳቸው በመሆናቸው ነው። ነገሩ እንዲህ ነው፤

በልማዳዊው የወላይታ የቀብር ሥነ ሥርዓት ወቅት የሚቼ ዘመዶች ፊታቸውን በእሾህ (የበረሐ እንጆሪ አይነት) ይቧጥጣሉ፤ ሰውነታቸውን በስለት ቆርጠው ያደማሉ፤ ጭፈራውና ተከራውም መጠኑን ያለፈ ነው። ዝርዝር አካሄዱ ቢጠና ትልቅ መጽሐፍ የሚወጣው ጉዳይ ሊሆን ይችላል። ክርስትና ስሩን ባልሰደደበት ወቅት አማኞች ቤተ ዘመድ ሲሞትባቸው እንደቀድሞ ልማዳቸው እንዲያደርጉ ህሊናቸው ባይፈቅድላቸውም ሌላ አዲስ ባህልን ግን ገና አላዳበሩም ነበር።

ስለዚህም ሐዘን በመጣ ቁጥር ሁሌ መደናገር ነበር። አለማዊ የሆኑት የሚች ዘመዶች ልማዱንና ወጉን ላለማከበር የሚያመነቱትን አማኞች በቁጣ እየተነሱባቸው ከዘመድ አዝማድ እንዲገለሉ ያደርጓቸዋል። በቤተሰብ አባላት ወይም በጎሳው አለቃ የሚታሰሩና የሚደበደቡ ብዙ ነበሩ። ይኼ ጉዳይ ከሚያሳስባቸው አባቶች አቶ ጋፈቶ በእርግጥ ቀዳሚ ነበሩ።

አቶ ጋፈቶ ባህላዊውን የማስተዛዘን ስርዓት አለሳልሶ መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነትን እንዳይገፉ በሚያሰላስሉበት በዚያ ዘመን ሳይታሰብ ድንገት ባለቤታቸው ሞቱ። ወዳጆቻቸው የሆኑት አማኞች እንዴት አድርገው እንደሚያስተዛዝኑላቸው፤ ሲያጉተመትሙ ሰሟቸው።

" አይዞአችሁ...ወንድሞች " አሉ አቶ ጋፈቶ "...አይዞአችሁ። አትጨነቁ...አስከሬኑን እንደ ወጉ ገንዙ...እኔ አሁን ልብሴን ለባብሼ አመቺ ቦታ ላይ እቀመጣለሁ . . . እናንተም በየተራ እየመጣችሁ ወንድማችን እግዚአብሔር ያጽናናህ! ትሉኛላችሁ አስከሬኑም ወደሚያርፍበት ቦታ ስንሄድ እያለቀስን ሳይሆን እየዘመርን እንሄዳለን ሁላችንም ጌታን ለማየት የምንናፍቅ ነንና።

በማለት ለወላይታ ቤተ ክርስቲያን የልቅሶ ሥርዓት ደንብ አበጁለት። እንዲህ በመሰለ የሐዘንና የእንባ ቀናት እንኳን ሳይቀር እግዚአብሔርን ለማገልገል ራሳቸውን ሰጥተዋልና እነሆ እስከዛሬ ድረስ ደንቡ እንደጸና ቀርቷል። ዛሬ በወላይታ አማኞች ዘንድ አንድ ሰው የተፈጥሮውን ሞት ሞቶ ወደ ጌታው ሲሰበሰብ የሚቼ ቀዩ " የመንፈሳዊ ጉባኤ መናኸሪያ" ነው የሚመስለው።

ስለ ቶሮ እና ጋፈቶ የአገልግሎት መጣመድ እንመለስና በኮይቫ ምድር የሁለቱ ሰዎች ወደ ቤተክርስቲያን መጨመር ለወንጌል ሥራ ተአምራታዊ የሆነ ብርታት ሰጠው። በሌላ አገላለጽ በእነዚህ ሰዎች አማካይነት መንፈስ ቅዱስ ያለመከልከል ሠራ። እግዚአብሔር ተጠቀመባቸው።

እጅግ ብዙ ሰዎችም በወንጌል አመኑ። ከአመኑት መካከል አንድ መቶ ሃያ ስድስቱን በአንድ ቀን እስከማጥመቅ ደረሱ። የዚህን ሁሉ ሕዝብ ማመንና መጠመቅ የሰሙት ካቶሊኮች ከጣሊያን መምጣት ጋር የበራው ዕድላቸው ፈጥኖ የሚሟሸሽ አልመሰላቸውም ነበርና ለጣሊያን ሹማምንት ጠቁመው ቶሮን አሳሰሩአቸው። ከጣሊያን ወረራ ወቅት በክርስትና ስም የአሳዳጅነቱን መንበር ከኦርቶዶክሶች የተረከቡት ካቶሊኮች ነበሩ። በዚያን ሰዎች ጥቃቅን ወንጀሎችን በቶሮ ላይ እያቀረቡ ሦስት ጊዜ ወደ ወንጌ ጣሉአቸው። አራተኛው ዙር እስራት ለየት ያለ ስቃይ የታከለበት ነበር። አቶ ቶሮ በእስተርጅና ዕድሜአቸው በራሳቸው አንደበት ይህንን ጣፋጭ ታሪካቸውን ለታሪኩ ዘጋቢ በሚያንጓ ሁኔታ እንደሚከተለው ተርከውታል።

"ማጥፊው (ምናልባት ሶዶ የነበረው የጣሊያን ሹም ሊሆን ይችላል) ለሦስተኛ ጊዜ አስሮ ከፈታኝ በኋላ ጥቂት ወራት ቆይቶ ዘበኛ ላከብኝ። ለጊዜው ተሰወርኩ። እኔን ሲያጣ ባለቤቴን አሠራት። ባለቤቴ ከምትንገላታ እኔ ብሰቃይ ይሻላል ብዬ እጄን ሰጠሁ።"

"እኔ በምገዛው አገር በማን ፈቃድ ነው የምታስተምረው?" አለኝ፤ ማጥፊው።

"በጀሮ የሰማኸውን በሰገነት ተናገር ያለኝ እግዚአብሔር ነው?"

"እስቲ እንዲህ የሚል ቃል ከመጽሐፍ ቅዱስ አሳየኝ?"

"እሽ" ብዬ የያዝኩትን መጽሐፍ ቅዱስ ስከፍተው መቼም የእግዚአብሔር እርዳታ ነውና ዓይኔ በቀጥታ ይህ ጥቅስ በተጻፈበት በማቴዎስ 10:27 አረፈልኝ፤ እነበብኩለትም።"

" ታዲያ ይኼ ሥልጣን ለአንተ ነው ለሐዋርያት እንጂ!?" ሲል በማስፈራራት ጮኸብኝ።

አሁንም መጽሐፈን ገለጥ ሳደርግ ለተጠየቅሁት ጥያቄ መልስ የሚሆን ጥቅስ ላይ ዓይኔ አረፈ።

" ለተቀበሉት ሁሉ ግን በስሙ ለሚያምኑት ለእነርሱ የእግዚአብሔር ልጆች ይሆኑ ዘንድ ሥልጣንን ሰጣቸው" የሚለውን ክፍል አነበብኩለት

" ይህኛን ጩኮ ለመብላት ያጠናሃት ናት!" ብሎ በእርግጫ መታኝ። ለወታደሮቹም ውስዱና "ግረፉት !!" አለ። ሃያ አኮርባጅ ከገረፉኝ በኋላ እንደገና አሁንም ወደ ማገዥሬው መለሱኝ።

" አሁንስ በርዶላፕል !? . . . አሁንም በማርያምና በገብርኤል አታምንም? " አለኝ።

" መቼም ለነፍሴ የሞተልኝ ጌታ ኢየሱስ እንደሆነ አውቃለሁ።"?

እኔ ከዚህ በፊት ከሹም ፊት ቀርቤ ተናግሮ አላውቅም፤ በዚያ ቀንም ቢሆን እንደዚያ የተናገርኩት ከቁጥጥራ ውጭ በማላስታውሰው ኃይል እየታገዘሁ ነበር። በዚህ የተሰላጩው የጣሊያን ሹም ወጎኒ ቤት እንድቆይ አድርጎ በጎን ደግሞ አቶ ጋፈቶን አስረው እንዲያመጡ ወታደሮቹን ላከ።

አቶ ጋፈቶ ወደ ወጎኒ ከተጣለ ከጥቂት ቀናት በኋላ ተጠርተን በማገዥሬው ፊት አንድ ላይ ቀረብን።

" ነፍሳችሁን ወደምትወዱት አምላክ ልልካት ነው ተዘጋጅታችኋል!?" አለ በኃይለኛ ድምፅ።

" አዎ !" አልነው በየዋኅነት፤ ሊገድለን እንደረለገ አልገባንም ነበር።

ትንሽ አሰብ አረገና፤

"ሲናፍቃችሁ ይኑር፤ አላገናኛችሁም!" አለን በንዴት።

ከአጃቢዎቹ መካከል አንዱን ጠርቶም "በል ውስድና ግረፍልኝ! "ብሎ ትዕዛዝ ሰጠ። መጀመሪያ የተደበደበው አቶ ጋፈቶ ነው። እጆቹ በሰንሰለት እንደታሰሩ ገራፊው መሬት ላይ ጥሎ በአኮርባጅ ገረፈው። ሃያ! . . . ሰላሳ . . . ! . . . አርባ! . . . ጅራፍ ሲቆጥር እኔ ነፍስና ሥጋዬ እየተሰቀቀ...አኮርባጅ ባረፈበት ቁጥር እየተሸማቀቅሁ እመለከት ነበር። አቶ ጋፈቶን መቶ ጅራፍ ያለ እረፍት ከገረፉት በኋላ የእኔ ተራ ሆነ። እኔ መቼም ስንተኛው ጅራፍ ላይ እንደሆነ አላውቅም ልቤን ነሳኝ . . . እነሱው ናቸው መቶ ቆጥረው የገረፉኝ። እንዲህ አርገው ካሰቃዩን በኋላ በአንድ ገመድ አቆራኝተው ወደ ወገኒ ጣሉን። የሰውነታችን ቁስል ጠፈፍ ማለት ሲጀምር እንጩት ያስፈልጡናል ድንጋይም ያሸክሙን ነበር። መቼም አነሳሳቸው ወንጌልን ለማጥፋት ስለነበር እኛ ከእስር ቤት ሳንወጣ አቶ ገዜቦን እና ሌሎችንም ዋነኛ የመሰሏቸውን አማኞች ሁሉ ሰብስበው በጅምላ አሠሩ። ከአራት ወራት በኋላ እኔን ፈቱኝ።⁴

እነዚህ ጣሊያኖች መቼም አብሪተኞች ናቸው፤ ሐሳባቸውንም ቶሎ ይለዋውጣሉ። ለአምስተኛ ጊዜ ካሰሩኝ እንደሚገድሉኝ ስለገመትሁ ባለቤቴን ይገር፤ አርጊት እናቴን እቤት ትቼ፤ አገሩን ለቅቄ ወደ ሌላ ቦታ ተሰደድኩ። ለእናቴ መተዳደሪያ የተውኳቸውን ሁለት ላሞች ፊታውራሪ ዋዳ የሚባል የባንዳ ሹም መጥቶ እንደወረሳቸው እናቴም ያለምንም ተስፋ እንደቀሩ የሰማሁት በሐዘን ነው።

እኔንም ቢሆን ጣሊያኖች እግር በእግር እየተከታተሉ እረፍት ነሱኝ። መድረሻ ሳጣ ወደ አቶ ሉላሞ ኤቤሮ አገር ሄጄ እሳቸው ዘንድ ተጠጋሁ። አቶ ሉላሞ የብዙ መንጋ ባለቤት ናቸው፤ ከብቶቻቸውን የሚያሰማሩት በአባያ ሐይቅ ሰሜን ምሥራቅ ዳርቻ ቆላ ቆላውን ነው። በበረከኛነት ስሜትና በጀብደኝነት መንፈስ ያደጉ ሰው ስለሆኑ ጎራዴና ጦር ጋሻ ከእጃቸው አይለይም ነበር። ቀን ቀን ጫካ ወስደው የሆነ ቦታ ያውሉኝና ማታ ማታ ደግሞ አድራሻ እየለወጡ የተለያዩ ክርስቲያኖች ቤት ያሳድሩኛል።

ጣሊያኖች መሰወሬን ሲሰሙ በቅርብ የሚያውቁኝን ክርስቲያኖች ሁሉ አስረው የተደበቅሁበትን ቦታ እንዲጠቁሙአቸው ያስገድዷቸው ነበር። በዚህ ጉዳይ በቀዳሚነት በጣም የተንገላቱት ዳና ገደቦ ናቸው።

በመሠረቱ ዳና ገደቦ የክርስትና ሃይማኖትን የተቀበሉት ገና ሚሲዮናውያን ከወላይታ ሳይባረሩ ነበር። ወደ እምነት የመጡበት ምክንያት እንዲህ ነው፤

" ዳና ገደቦ ተሟጋችና ነገረኛ ሰው ስለነበሩ የአገሩ ሰው በጣም ይጠላቸው ነበር። ስለዚህም አገሬው በአንድነት አድሞ ሰው ገድለዋል ብሎ "በነፍስ ገዳይነት" አውጫዊኝ በማውጣት ለመንግሥት አሳልፎ ሰጣቸው። ወገኔ ቤት ታስረው ከሟች ዘመዶች ጋር ሲከራከሩ ቆይተው በኋላም የደም ዋጋ ወይም ጉማ እንዲከፍሉ ተፈረደባቸው። ጉማ ለመክፈል አቅም ስላልነበራቸው ዘመድ አዝማቶቸውንና የጎሳቸውን አባላት እርጥባን ሲለምኑ ለነፍስ ገዳይነታቸው ምስክር ይሆን ዘንድ እጃቸው ላይ ሰንሰለት ታስሮ ነበር የተለቀቁት። ያንን ሰንሰለት አስረው በመላው ወላይታ ዞሩ። ነገር ግን ሰው ስልጅቷቸው ነበርና የረባ እርዳታ አላደረገላቸውም ነበር። ሰንሰለቱ እጃቸው ላይ እንደተንጠለጠለ ወደ ሕቶና ሚስጥን ጣቢያ መጡ፤ በዚያ ገንዘብ ሳይሆን ያገኙት ኢየሱስን ነበር። ወንጌል ተመሰክረላቸው፤ አመኑ፤ የእጃቸው ሰንሰለት ከመውለቁ በፊት የነፍሳቸው እስራት ቀድሞ ተፈታ።

የደሙን ዋጋ እንደምንም ከፍለው በክርስትናቸው ትጋት የሚያሳዩ ሰው ሆኑ። እድሜአቸው ገፋ ያለ ስለነበር ፈደል ሲቆጥሩ በቶሎው አልተያዘላቸውም። ነገር ግን ነፍሳቸው በጌታ ፍቅር እጅግ የተቃጠለች ስለነበር ፈደል ሳይቆጥሩ መጽሐፍ ቅዱስ ገዙ። ገበያ መሐል እና ሰው በሚሰበሰብበት ሁሉ እየሄዱ በመዳፋቸው መጽሐፋቸውን መታ መታ እያደረጉ " ነፍስንም ሥጋንም የሚፈታ ቃል በዚህ አለ፤ አንብቡ " ይሉ ነበር። በዚህ ሁኔታ ሲመሰክሩ በእኔ መሰወር ምክንያት የተበላጩት ፊታውራሪ ዶጊሶ አሳሰሩአቸው። በጉማሬም ከአስገረፉአቸው በኋላ፤

" ዳና ገደቦ ... ቶሮን አታሰየኝምን? " አሏቸው።

" ቶሮ ማነው? "

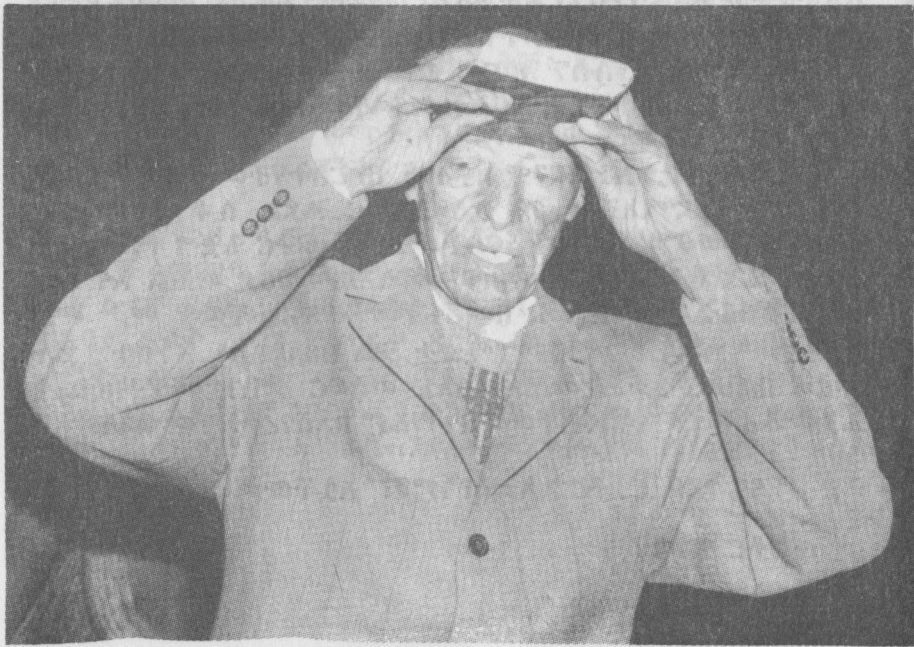
" ቶሮ የአንተ ወዳጅ "

"ጌታዬ ቶሮ እኮ የወላይታ ስም ነው ? "

" ታዲያ ማን የባህር ማዶ ነው አለህ ? "

" ባዘ ቶሮ የሚባሉ አሉ ... ሐምሶ ያለው ... የሸማና ልጅ ቶሮ ነው! የዳጠኖ ልጅ ቶሮ ነው! የደቡሽ ልጅም አለ ቶሮ የሚባል ... !እረ ከመቶ በላይ ነው ቶሮ! ... ደግሞም ሁሉም ወላይታዎች እና የገዛ ወገኖቹ ናቸው " ብለው መለሱላቸው። ቀድሞም ቢሆን በነገር አዋቂነታቸው የሚታወቁ ሰው ስለሆኑ እኔንም አላልፈው እንደማይሰጡ የተረዱት ዶጊሶ ጥቂት ቀናት እያስፈራሩ ከአሰሩአቸው በኋላ ፈቱአቸው።

ጣሊያኖች ምን ያህል እንደሚከታተሉኝ በዳና ገደቦ ላይ የደረሰውንም ግርፋትና ምርመራ ከሰማን በኋላ አንድ ቀን በአሳዳጆቹ እጅ እንዳልወድቅ የአሰቡት አቶ ሉላሞ ወደ ሃዲያ ሄጄ ከእነ አቶ አባ ጎሌ ጋር እንድከርም መከሩኝ። አቶ ሉላሞ እና አባ ጎሌ የሚተዋወቁት ሁለቱም ከርስቲያኖች ሳይሆኑ ጣሊያን ከመግባቱ አስቀድሞ ነው።

“ሌሊት በህልሜ መጽሐፍ የያዘ ሰዎች መጥተው እመን ! እመን ! እመን ! አሉኝ”
አቶ ሎላሞ :

በምክራቸው ተስማምቼ ሌሊት ዶር ሲጮህ ተንስቼ ከባለቤቴ ጋር ጉዞዬን ጀመርኩ። ሳይነጋም ወደ አንድ መንገድ ዳር ወዳለች ጸሎት ቤት ጎራ አልንና ተንበረከክን በጣም እየቃተትን ጸለይን።

"... ጌታ ሆይ አንተ በሠራሃት ምድር መቀመጫ አጣን! ... የት እንድረስ!? ... ምን እንሁን? ወደ ማንስ እንሂድ!?..."

እያልን ስንጸልይ ሌሊቱ ሊነጋ ወገግ አለ። እኛ በእርግጥ እንደነጋብን አላወቅንም ነበርና። ጸሎታችንን ቀጠልን። አሁን እንዴት እንደሆነ በማላውቀው መንገድ አንድ የራሴ ዘመድ የሆነ ሰው ጸሎት ቤት ውስጥ መኖሪን አውቆ ለአካባቢው ሹሞች ጠቁሞ አሳስረኝ። ሹሙ ደግሞ ሶዶ ለጣሊያኑ ገዢ አሳልፎ ሰጠኝ። በጣም ሲፈልጉኝ ስለነበር ይገድሉኛል ወይም ግርፋቴን ያጸኑብኛል ብዬ ሰግቼ ነበር። ነገር ግን በጣሊያኑ አገረ ገዢ ፊት በቀረብኩ ጊዜ ወዲያው ግርፋት ወይም ሌላ ቅጣት አልፈረደብኝም ነበር።

"አንት በሰላም የምትኖረው እኔ ሰሻር ነው" ብሎ ወደ ወኅኒ ቤት እንዲመልሱኝ አዘዘ። ከዛሬ ነገ ተጠርቼ እገረፍ ይሆን እያልኩ ስጩኔኝ ሦስት ቀን አለፈ።

በእውነቱ የጣሊያኑ ሹም ለራሱ ባይገባውም የተናገረው ትንቢት ነበር። በሦስተኛው ቀን የእንግሊዝ የጦር አይርፕላኖች በወላይታ አካባቢ ዙሪያ ያለውን የጣሊያን ምሽጎች ደበደቡ። የኢትዮጵያ አርበኞች ደግሞ በዙሪያ ገባው ጥቃታቸውን አፋፋሙ። ለሁሉም ጊዜ አለውና አሳዳጁ ተሰደደ፣ አሣሪዎቹ እየታደኑ ታሰሩ፣ ፈራጆቹ ተፈረደባቸው!

"ጦሶ ገለታ!"

"ጦሶ ገለታ!"

የኢትዮጵያን ባንዲራ የመለሰክ አምላክ "ጦሶ ገለታ" አልኩ ተንበርክኬ። "ጦላ ገለታ!"